

”Kolosser på lerböjor”

Införd i Dagens Nyheter 21 april 2008

När jag började läsa kinesiska 1968 svävade Bernhard Karlgrens ande över institutionen vid Stockholms universitet. Våra lärare nämnde honom alltid med stor vördnad. Vi fick höra vad han betytt för kartläggningen av klassisk och forntida kinesiska och läsa hans banbrytande arbeten.

Och fortfarande träffar jag kinesiska intellektuella som berömmar honom. Karlgrens forskning gör att de bättre förstår hur deras eget språk har utvecklats.

Men i sin bok ”Sinofilerna” tar Perry Johansson heder och ära av Bernhard Karlgren – och ytterligare några av våra mest prominenta ”kinaälskare” som Sven Hedin, Johan Gunnar Andersson och Jan Myrdal. Det är alltså fråga om storheter som givit Sverige ett grundmurat rykte som en av de ledande nationerna inom kinakunskaper (sinologin).

I snart tio år har Perry Johansson studerat sina föregångare inom ämnet för att ta reda på vilka underliggande föreställningar som denna disciplin burit på. Han är själv doktor i sinologi och undervisar i kinesisk historia vid Stockholms universitet.

Perry Johansson bygger sina omvälvande slutsatser på en mycket noggrann närläsning av öppna skrifter. Därmed lyckas han blottlägga ”kinaälskarnas” bevekelsegrunder och få fram ett tydligt mönster av detaljer som är lätta att glida förbi vid en normal läsning.

Utan att förminska Bernhard Karlgrens språkforskning visar Johansson att legendaren i sin övriga gärning var en hängiven tjänare av den gamla kinesiska imperietanken. Kina måste bära bördan att civilisera ”barbariska” grannfolk.

Tack vare att han behärskade språket fick Bernhard Karlgren en roll i Sverige som expert på allt som rörde Mittens rike, en roll som han aktivt sökte som en karriär. Han var bland annat en flitig medarbetare i Dagens Nyheter.

Han framstod som en auktoritet trots att han inte vistats särskilt länge i Kina och trots att hans allmänna kunskaper om landet egentligen inte var så imponerande. I en av sina böcker skriver han att Kina utgör ”en miljö så främmande och egendomlig, att en västerlänning aldrig riktigt begriper den”.

Perry Johansson leder i bevis att Karlgren förmedlade en idealiserad vision av det gamla Kinas totalitära byråkrati med en lydlig underklass. Han identifierade sig med den gamla kinesiska överklassen. Kunskaper i klassisk kinesiska var det som gav den kejsarlige ämbetsmannen hans maktposition. Karlgren förmedlar också en lika

positiv bild av en imperialistisk kinesisk kulturnationalism.

De senaste veckornas händelser i Tibet och Sinkiang (Xinjiang) är en tydlig påminnelse om att Kina har stora problem med att sluta tibetanerna och uighurerna ”till moderlandets famn”. Perry Johansson visar att sinofiler från Karlgren till Myrdal helhjärtat sluter upp bakom Kinas införlivande av Inre Mongoliet, Xinjiang och Tibet. Både Sven Hedin och Johan Gunnar Andersson utnyttjas till och med som instrument i denna politik och är periodvis anställda av kinesiska staten.

Andersson, även känd som ”Kina-Gunnar”, är påverkad av Karlgrens åsikter. Han beskriver Kina som en högkultur ”på alla sidor omgivet av barbarländer”. Med hjälp av kinesiska soldater och papper från regeringen i Peking tvingar han 1923 fram utgrävning av flera gravar i provinsen Gansu trots den tibetanska respektive muslimska lokalbefolkningens kraftiga protester. Och skryter med det. Boken ger andra exempel på svenskarnas känslolösa behandling av de kinesiska minoritetsfolken.

Stora delar av samlingarna på Östasiatiska museet i Stockholm är resultatet av den typen av aktioner. De är också resultatet av den handel med gravplundrare som Johan Gunnar Andersson, Sven Hedin och andra agenter bedrev under mellankrigstiden för den så kallade Kinakommitténs räkning med svenska kungahusets stöd.

Det är dags att revidera bilden av ”Kina-Gunnar” som ett etiskt föredöme i museivärlden. Bakgrunden finns väl dokumenterad i Perry Johanssons bok. Danmark återlämnade häromdagen 156 relikter som smugglats ut ur Kina under de senaste tio åren. Kanske är det dags för Sverige att återlämna alla de hundratals föremål som smugglades ut från Kina under förra seklet och som i dag finns på Skeppsholmen. (Några av fynden har faktiskt återlämnats och dessvärre finns det farhågor om vad som händer med föremålen när de väl återbördats.)

I kapitlet om Jan Myrdal visar Johansson hur denne anti-imperialist väljer att använda nedlåtande vittnesmål från den västerländska imperialismens utsända när han beskriver muslimska regimer i Sinkiang och Centralasien. Detta för att motivera varför kinesiska imperiebyggare skulle ha rätt att kolonisera området. Johansson anser att Myrdal, liksom Sven Hedin, lider av samma islamofobi som olika kinesiska härskare hyste.

”Myrdal har valt sida, älskar Kina och den maoistiska kommunistiska revolutionen, men i detta ställningstagande byter han också ett imperium för ett annat, ett västerländskt mot ett österländskt”, skriver Perry Johansson.

Tibets folkrättsliga förhållande är historiskt komplicerat, men inte för Jan Myrdal. Han vägrar se att det alltid funnits ett folkligt missnöje mot det kinesiska styret bland tibetanerna, historiskt och under

folkrepublikens tid. I Aftonbladet den 8 april viftar han bort årets protester som ”ringa” och som ett religiöst motstånd mot moderniseringen. Med viss rätt beskriver han 1959 års uppror som en överklassprotest, men han vill inte ge tibetanerna rätten att som folk hysa nationella känslor mot Kinas dominans. Den tydliga undertexten är att den högre stående och framåtsträvande kinesiska civilisationen ska frälsa Tibet.

Jag har här valt att göra en närmast dagsaktuell läsning av ”Sinofilerna”. Men boken innehåller mycket mer. Perry Johansson granskar forskarna utifrån deras personliga bevekelsegrunder på ett uppfriskande och oväntat sätt. När jag började läsa boken värjde jag mig mot metoden såsom alltför psykologiserande. Men författaren får skickligt ihop bitarna. I många fall framträder viljan att göra karriär, identifikationen med en styrande klass och lusten att imponera på det motsatta könet som starka drivkrafter för sinologins jättar.

Detta är en bok som bör få läsare även utanför forskarnas och de Kinaintresserades krets. Den är välskriven och faktiskt väldigt underhållande.

GÖRAN LEIJONHUFVUD

Copyright

Göran Leijonhufvud får ej publiceras utan författarens tillstånd.

Om du/ni vill använda texten kontakta författaren goran@lionhead.se